

Täna peaks vallimäel linnuses kõlama suurtükipauk 230aastase kreislinna Rakvere auks ja iga rakverlane võiks (kes esimest korda, kes uuesti) kätte võtta Jaan Krossi "Rakvere romaani". Vähe on Eestis linnu, mille sõnameister on nii suureks kirjutanud.

M

is oli enne 1783ndat? – Rakvere oli kunagi vaba linn, aga Rootsi kuningas kinkis linna 17. sajandi esimesel poolel Hollandi aadlikule Brederodele.

Kui Tartu sai tänu Gustav Adolfile ülikooli, siis Rakvere kaotas "tänu" Gustav Adolfile oma vabaduse.

Edaspidi käis linna käsi halvasti: see müüdi hiljem mõisale ja mõisa õigused olid suuremad kui linna õigused (lugege Krossi, see on kui põnevusromaan).

Rakverlased ei andnud alla, läbi sajandite protestisid nad mõisa vastu: algul kirjutasid Rootsi kuningale, ja kui Põhjasõjas läksime Vene riigi alla, hakkasid rakverlased kirju saatma Peterburi. Seal teati ja tunti Rakveret.

Oma kirjadega suutsid linlased näidata, kui palju riik sellest kasu saaks, kui siin oleks vaba kreisilinn.

Ja lõpuks viisid protestid sihile. Kui Rakveret poleks mõisalt ära ostetud? – Mine tea, oleks võib-olla hääbunud. Rahvas võitles ise oma vabaduse eest ja võitis, muidu oleks Narvast kreisilinn tehtud. Oli ju Narva palju suurem ja tähtsam keskus.

1783 kuulutatigi Rakvere linn kreisilinnaks ja 1797 osteti mõisalt välja, Vene riik ostis.

Mis kasu sellest Rakverele sündis?

Riigiasutused tulid Rakveresse. Rentei ehk Venemaa riigikassa Rakvere osakond tehti siia, st maksud, tulud korjati Rakveresse. Siia tulid kohutud, sündis linna omavalitsus: linna asju hakkas

ajama magistraat, st linn hakkas ise ennast valitsema.

Hakati ehitama: esimene suurem hoone oli Tallinna 3 (praegu muuseumimaja), kuhu tulid kreisihooned ja kohtumaja, lisaks osteti aadlielamu Tallinna 5.

Linna sai vabaks! – Rakverest sai riigilinn. Alates sellest ajast on linnas olnud maakonnakeskus. Ükskõik mis nime (rajoon vm) maakond on kandnud, keskus on ikka Rakveres olnud.

Rakverest kujunes hariduskeskus. Tähtsaim oli kreiskool, mis 1805 asutati Pikal tänaval. Kreiskool on andnud Eestimaa kuulsusi: Kreutzwaldist-Faehlmannist alates, siin õppis kuulsaim Eestist pärit kunstnik Carl Neff; riigivanem Strandmann, hulganisti ministreid ... Kreiskoolist kasvasid välja hilisemad tuntud gümnaasiumid.

Kreutzwaldi samba vastas teatrimäel puude vahel näeb siiani piirikivi nr 1, mis määras ära piiri mõisa ja linna vahel. Odette Kirss meenutas, et just piiri peale istutati kümme aastat tagasi mälestuspuu. (Piirikivi nr 2 on praeguse Revalia maja all.)

Hullu saatusega linn ja hullud linlased

Rakverlased on kogu aeg veidi hullud olnud. – Mõelda vaid, algul saadavad protestikirju Rootsi kuningale, siis Vene keisrile, ja ikka selleks, et oma linn vabaks saada. OMA linna eest olid nad valmis sajandeid võitlema.

Mida teeme täna meie? Ehitame – torustikke, (ring)teid, haiglat. Läbi kogu Nõukogude aja ehitati Rakveres veid teistmoodi kui ülejäänud Eestis. Palju oli individuaalprojekte, Rakveres

säilis kõrge arhitektuurne kultuur. Seda näeb täna: Turu plats on kui moodsa elu jätkumise sümbol. Ja Rakvere areng jätkub kvaliteetarhitektuuri kaudu.

Aga midagi oleks justkui puudu. Kas on linna rahval täna aktiivsust vähe või olid 200–300 aastat tagasi linlased naksakamad.

Kutsun tänaseid ja endisigi rakverlasi (üle laia ilmamaa) oma ideid kirja panema: mida võiks veel Rakveres ette võtta, millised "hullsada ilusat hetke" võiks siia linna tuua-teha. Esimese suure asjana paneme kokku raamatu, kus on koos noor ja vana, väike ja suur, vaikne ja vali, mõtlej ja pidutsev, provintsi- ja ... maailmalinn(!) Rakvere.

A

lustagem sellest, et postitage oma linnapildid Rakvere linna ametlikule Facebooki lehele, mille tunnete teiste seast ära "Väge täis" logo järgi.

Kes Facebooki ei kasuta, võib pildid saata meiliaadressil teet.suur@rakvere.ee. Saatke pilte oma lemmikpaigast, -majast, -tänavast, -linnajaost; Rakvere inimestest; Rakvere kassidest-koertest jm linnaloomadest; Rakvere aastaegadest; Rakvere hommikutest-õhtutest-öödest; pidu- ja argipäevadest; eba- ja täiuslikust linnast; tagur- ja päripidi Rakverest ...

Muidugi käib meie majas endiselt ka postiljon, nii et kui ümbrikule kirjutada Tallinna 5, 44306 Rakvere, siis piisab sellestki.

Elagu 230aastane kreisilinn Rakvere!

Toomas Varek
linnapea